

مردمان می‌شد... پس از ۱۸۷۱ آلمانیان مقیم خارج سینه‌ها را پیش دادند و صداها را بلند کردند، و حتی در بازرگانی هم رفتار تهاجمی پیش گرفتند، ماشینهای آلمانی، به بازارهای جهان راه یافت، کشتیهای کالابر آلمانی در دریاها به گردش درآمد و غرور میهن پرستی آلمانی به صورت مبارزطلبی آشکار شد...»^۱ بموازات این تبلیغات به جنگ با دموکراسی نیز ادامه دادند. در حالیکه اروپا در سایه دموکراسی و جنبشهای ملی، از قرن ۱۸ و ۱۹ به بعد به سرعت در راه ترقی و تکامل اجتماعی و اقتصادی پیش می‌رفت، در ایران از سرگ شاه عباس دوم به بعد اثری از پیشرفت و سعادت و به روزی ملت دیده نمی‌شود، بلکه در اثر خیانت زمامداران و نفوذ روزافزون سیاستهای استعماری جامعه‌ی ایران بیش از پیش به عقب رانده می‌شد و استقلال و حیثیت جهانی خود را از کف می‌داد.

در بخش دوم این کتاب غیر از دیوانهایی که قبلا از خصوصیات آن سخن گفتیم، خوانندگان عزیز با دیگر سازمانهای اداری ایران، یعنی با دیوان موقوفات، دیوان استیفا با وزارت دارائی، سازمان دادگستری با دیوان قاضی، وضع حکام و استانداران و دیگر سازمانهای اداری ایران بعد از اسلام آشنا خواهند شد.